

Голові разової ради з розгляду та захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії, доктору політичних наук,
професору, начальнику науково-дослідної
частини Запорізького національного
університету
АРАБАДЖИЄВУ Дмитру Юрійовичу

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата наук з державного управління, доцента, доцента кафедри
філософії, публічного управління та соціальної роботи Запорізького
національного університету

ЗАЇКИ Олени Вікторівни

на дисертацію **МІЩЕНКО** Анастасії Сергіївни на тему «Трансформація
регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні», представлену до
публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
052 Політологія

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційної роботи Міщенко А.С. є надзвичайно актуальною з урахуванням того, що реформа децентралізації обумовлена низкою чинників, серед яких необхідність вирішення проблеми незбалансованих відносин державної і самоврядної влади на регіональному рівні та посилення ролі місцевого самоврядування з метою його оптимізації. Нагальною стала проблема фінансування місцевого і регіонального розвитку. За умови централізованого перерозподілу бюджету відбувається неефективний перерозподіл коштів, а децентралізація, навпаки, спрямована на зменшення втручання держави у справи на місцях і посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування, оскільки значна частина місцевих податків залишається у громадах, а населення самостійно контролює, на що варто направити грошові ресурси. Незважаючи на суттєвий прогрес України у побудові нової децентралізованої вертикалі влади, зусилля з оптимізації управління не призвели до очікуваного результату. В Україні досі не унормовано процес перерозподілу повноважень, а реформа децентралізації не набула свого логічного завершення, що у свою чергу гальмує розвиток регіонів. Тому обрана автором проблематика трансформації регіоналізму в Україні заслуговує на увагу та має не лише науковий, але й практичний інтерес.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Сформульовані у дисертації Міщенко А.С. наукові положення, висновки і рекомендації є науково обґрунтованими та базуються на використанні новітніх поглядів щодо розуміння проблеми трансформації регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні. Загальний аналіз дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що мета, завдання, об'єкт і

предмет роботи є логічно взаємопов'язаними і в цілому конкретизують проблематику дослідження.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується використанням науково виправданих та орієнтованих на міждисциплінарний характер роботи наукових методів та методологічних підходів до осмислення проблеми трансформації регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні. Зокрема, важливою методологічною базою дисертаційної роботи стали такі загальнонаукові методи дослідження, як метод наукового аналізу, синтезу, індукції та дедукції, порівняльного аналізу тощо. У дослідженні також застосовано спеціальні наукові методи експертного опитування та прогнозування. Особливе місце в роботі займають: структурно-функціональний підхід, що застосовувався для дослідження процесу децентралізації як системи, у якій функціонують певні інститути (державної влади та місцевого самоврядування) та відбуваються процеси, які знаходяться у постійному взаємозв'язку; принцип комплексності застосований для дослідження регіоналізму та особливостей реалізації реформи. Також були використані дослідження представників суміжних наук, таких як: публічне управління та адміністрування, право, економіка, соціологія та ін.; принцип об'єктивності дозволяє розглянути реформу місцевого самоврядування та територіальної організації влади як з позитивної, так і з негативної сторони, уникаючи суб'єктивного бачення. Його застосування допомагає дослідити об'єктивно вплив різноманітних регіональних факторів на трансформаційні процеси, які виникають завдяки децентралізації. Сукупне використання вищезазначених методів та принципів дозволило забезпечити комплексний підхід до вивчення поставленої проблеми. Слід відзначити й об'ємну джерельну базу представленої дисертаційної роботи, що складається з нормативно-правової та аналітичної частини. Переважна частина джерел – це напрацювання вітчизняних науковців.

Структура дисертації Міщенко А.С. відзначається чіткою логічною продуманістю. Розділи і підрозділи дисертації, а також текстовий матеріал роботи відповідають темі та меті дослідження. Висновки до кожного розділу є обґрунтованими та репрезентовані як у загальних висновках, так і рекомендаціях дисертаційної роботи. Загальний обсяг дисертації складає 251 сторінку, із них 206 сторінок припадає на основний текст. Список використаних джерел включає 232 найменувань. Структурно-логічна модель дисертації дозволила автору отримати наукові результати, які в загальному вигляді спрямовані на обґрунтування теоретико-методологічних та прикладних положень щодо трансформації регіоналізму в Україні в умовах децентралізації влади та розробки відповідних практичних пропозицій щодо її вдосконалення і прогнозів щодо подальшого розвитку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації.

Аналіз основних наукових результатів дисертаційної роботи Міщенко А.С. дають підстави стверджувати, що робота містить низку важливих

теоретичних і науково-методологічних положень, які суттєво розвивають політичну науку в контексті теми, яка досліджується.

Зокрема, здобувачем *уперше* проведено комплексний аналіз впливу реформи децентралізації влади в Україні на трансформацію регіоналізму з врахуванням внутрішньополітичного та зовнішньополітичного контекстів. Також автором доведено взаємозумовленість регіоналізму і децентралізації влади: з одного боку, децентралізація певною мірою є відповіддю на регіоналізм як стратегію політичних еліт, які сформували запит щодо зміни системи управління на субнаціональному рівні, з іншого боку, вона сприяє трансформації регіоналізму, який набуває нових якісних ознак; аргументовано, що у сучасних умовах регіоналізм під впливом реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади трансформується (набуває ознак) локалізму, тобто відбувається переорієнтування на користь місцевого самоврядування на засадах принципу субсидіарності, що у свою чергу здійснює вплив на формування політики регіонального розвитку, яка засновується на практиках місцевого самоврядування.

Крім того, автором *уперше* доведено, що політична трансформація у регіонах та зміна векторів політичного впливу в умовах децентралізації влади в Україні пов'язана з розробкою регіональних партійних проєктів, посиленням ролі місцевих і регіональних політичних еліт та зміною характеру їх взаємодії з центральною владою і громадськістю. *Удосконалення й подальшого розвитку* набули: основні чинники розвитку регіоналізму в умовах децентралізації і виокремлено їх комплекс, а саме: наявність місцевих та регіональних громадських активностей; самоусвідомлення регіональної приналежності; виважена державна політика регіонального розвитку; стратегічна комунікація між рівнями влади; ефективна та концептуальна співпраця ОМС та регіональної влади у питаннях бачення та реалізації розвитку ОТГ, районів та загалом регіону (області); посилення громадського контролю у питанні регулювання діяльності місцевої та регіональної влади; наявність представників регіону на регіональному рівні державної влади. *Аргументовано*, що розвиток ефективного регіоналізму на основі розглянутих чинників сприятиме не лише якісному розвитку регіонів України, а й взагалі трансформації перспектив та можливостей розвитку України; значення регіональних відмінностей щодо євроінтеграційних можливостей, а саме: західні регіони України завдяки своїй географічній наближеності до ЄС та реалізації транскордонного співробітництва більш потужно трансформують регіоналізм у бік європейських традицій, натомість у східній та південній частині країни майже не простежуються євроінтеграційні тенденції розвитку регіонів. *Доведена необхідність розробки та впровадження* в Україні регіональної політики, яка сприятиме вибудовуванню євроінтеграційних засад розвитку кожного регіону; наукові погляди про регіоналізм і регіоналізацію як політичні процеси, що відбуваються як на внутрішньодержавному, так і на глобальному рівнях і перебувають у взаємозалежності; розуміння регіоналізму як результату комплексної дії політичних еліт та громадськості шляхом

обґрунтування суб'єктності громадськості та зростання її ролі у вирішенні ключових проблем, що виникають на субнаціональному рівні управління в умовах децентралізації влади. Зазначено, що функціонування реформи певною мірою запустило процес активізації суспільства, але населення країни ще не до кінця усвідомило свої можливості та значущість у прийнятті управлінських рішень; дослідження особливостей комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах повномасштабної російсько-української війни. Визначено, що характер і зміст комунікації залежать від статусу громади у період воєнного стану (громади на ТОТ; громади, що перебувають в оточені; громади, в яких тривають активні бойові дії; ОТГ на підконтрольній Україні території) та ін.

Наукові дослідження були виконані здобувачем на кафедрі політології Запорізького національного університету в рамках теми: «Стратегічні комунікації як інструмент реалізації національних інтересів держави: український та закордонний досвід» (№ д/р 0121U107470) під керівництвом, доктора політичних наук, професора Горло Наталії Віталіївни.

У цілому автор продемонстрував високий рівень теоретичного мислення, узагальнення значного масиву наукової літератури. Достовірність висновків дисертанта за тематикою роботи не викликають сумнівів.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах автора з відповідними доповідями основних положень дисертації на науково-практичних заходах. Вищезазначене свідчить про достатній рівень апробації представленої дисертаційної роботи. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки дисертаційної роботи Міщенко А.С. становлять науково-методологічну основу для практичного вдосконалення органами публічної влади, інституціями громадянського суспільства заходів з підвищення дієвості механізмів діяльності органів місцевого самоврядування, державної влади, громадського сектору та загальної оптимізації державної регіональної політики в Україні. Крім того, основні положення та висновки роботи можуть використовуватися в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання курсів із політології, публічного управління і адміністрування, та ін.; написання монографій та навчальних посібників з проблем регіоналізму та децентралізації влади в Україні.

Разом з тим, даючи позитивну оцінку рецензованій дисертації, слід висловити окремі зауваження та звернути увагу на положення роботи, які можуть потребувати додаткової аргументації або пояснень здобувача під час захисту.

1. Аналізуючи особливості трансформації регіоналізму в Україні, автору варто було б більш детально розкрити етапи становлення та розвитку регіоналізму в Україні як соціально-політичного явища.

2. За результатами проведеного дослідження, автором запропоновані детальні науково-практичні рекомендації органам публічної влади щодо

вдосконалення розвитку регіоналізму в Україні в умовах децентралізації влади. Найбільш структуровано вони представлені у підрозділі 3.3. (с. 211-213). Зокрема, автор детально визначає, які заходи мають бути здійснені як під час дії воєнного стану, так і після його завершення. Поряд із цим, варто було б дати авторську оцінку часовим рамкам щодо можливостей застосування даних рекомендацій після завершення дії воєнного стану.

3. У рецензованій дисертації, на наш погляд, бракує різноманітних наглядних форм викладення матеріалу – схем, таблиць, графіків. Наявність таких матеріалів оптимізувало б сприйняття даної роботи.

Водночас, зазначені зауваження мають в цілому рекомендаційний характер і не знижують позитивного враження від роботи. Дисертація Міщенко А.С. є самостійним завершеним дослідженням, що розвиває вітчизняну політичну науку з тематики розвитку і трансформації регіоналізму і може мати значне практичне спрямування.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Дисертаційне дослідження Міщенко Анастасії Сергіївни містить наукові положення та висновки, що мають значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та розвитку спеціальності 052 Політологія.

Відтак дисертаційна робота Міщенко Анастасії Сергіївни «Трансформація регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає профілю спеціальності 052 «Політологія» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Міщенко Анастасія Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент:

кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи
Запорізького національного університету

Олена ЗАЙКА

Підписав
Проректор з науково-педагогічної роботи
Міщенко А.С. засвідчую
Міщенко А.С.
Міщенко А.С.

